tradicionális párhuzamokat is – például az „egyetemes együttérzés" buddhista tanítását és a felébredés bizonyos fokát elért, mégis a világ felé visszaforduló *bódhiszattvá*k alakját, vagy az emberi állapotot a legalacsonyabb, legelesettebb és legbűnősebb formáiban is magára vevő Krisztusét, vagy a saivizmus hasonló irányulását, Bhairava kultuszát, és azokat a saiva módszereket, amelyek kifejezetten a tudati lefokozódás és kioltódás veszélyével járó állapotokat használják fel az istentudat elmélyítésére (rettegés, tisztátalanság, megszállottság, elsöprő érzelmek stb.). Ugyanakkor érezzük, hogy Mamleev esetében a sötétségre nyíló ontológiai lyukak ilyen mély megtapasztalásához a kommunizmus felfoghatatlanul sivár és amorf, sátáni világa is masszívan „hozzájárult" (bár nincs kétségünk afelől, hogy a nyugati digitalizált, internetfüggő „kultúra" is elegendő támpontot fog adni ehhez a közeljövőben). Mamleev a fenti metafizikai meglátások alapján dolgozta ki a „metafizikai realizmus" módszerét, mint egyfajta életgyakorlatot (340. o.), amiről sajnos kevés konkrétumot tudunk meg Charlie Smith tanulmányából (reméljük, az angol kutató ígéretéhez híven folytatni fogja a mamleevi életmű feltárását). Mindenesetre az orosz gondolkozó közvetlen és lényegre fókuszáló megközelítése egészen más, mélyebb oldalról láttatja a metafizika, a megvalósítás, a jelenkoriság és a modernitás kérdését – amelyhez képest a krizeológia és a tradícióválasztás fentebb bemutatott szempontjai, bár továbbra is érvényesek, másodlagos jelentőségűnek tűnnek.

Leginkább Mamleev, Damiano és (nem elfogultságból mondjuk) a magyar szerzők gondolataiból érthető meg, miben áll a tradicionális szemlélet valódi ereje és szerepe. Bár a *Passages* első kötete nem mindig hozza ezt a színvonalat, a kezdeményezés összességében biztató. A tanulmányok zömében tetten érhető gondolati elevenség és komolyság azt mutatja, hogy a tradicionális áramlat Guénon és Evola életművének lezáródása után is képes volt megújulni, és autonóm módon továbbvinni e meghatározó szerzők szellemi örökségét.

Laki Zoltán

„A LÉT TÁVOLI VILLÁMA". SZEMELVÉNYEK A FEKETE FÜZETEKBŐL

115 oldal (Szabadka, 2023, Media Nocte Kiadó)

„De ők őrködnek
titkos őrei
egy meg nem szökő változásnak:
a lét távoli villáma
zavaros cselekvésben
a hatalmak repedéseibe."

Martin Heidegger: *Az őrök*

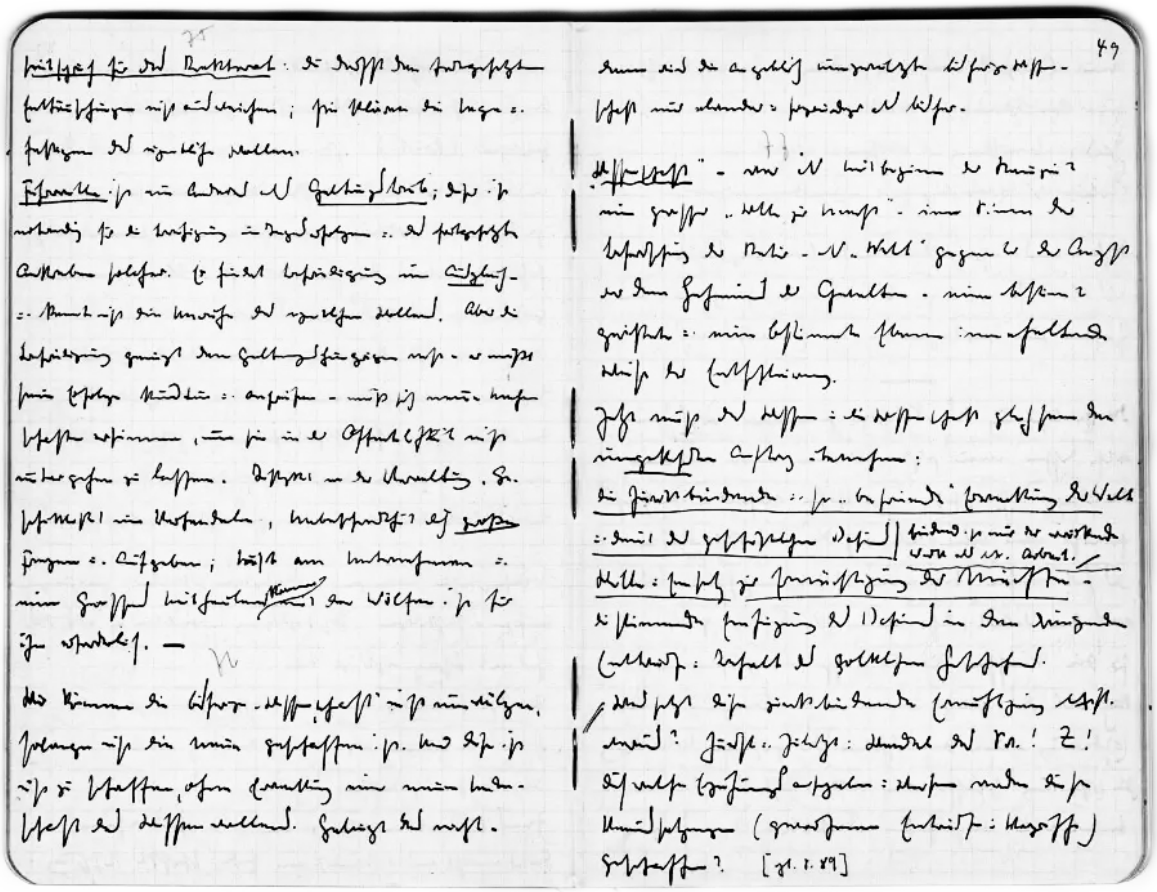
Korunk egyik emblematikus jellegzetessége az immáron szinte mindennapossá vált és hatását minden területen érvényesítő eltörléskultúra, az úgynevezett *cancel culture*. A múlt jelenségeinek átértelmezése és a modernitás axiológiai koordinátáján való elhelyezésük aszerint történik, hogy az adott eszme, személy mennyiben előlegezi meg az apodiktikusnak és az emberiség egyenes irányú történelmi progressziójának tartott mai értékrendet. Az eltörléskultúra híveinek és inkvizítorainak a legtöbb esetben igen könnyű dolguk van, részint a társadalmi oppozíció hiánya, részint a vitatott személyek munkássága iránti érdektelenség miatt. Ennek kapcsán a másik felmerülő kérdés általában az, vajon az adott személy világnézete, szemléletmódja és életműve elválaszthatók-e egymástól? Hiszen sok esetben az egyetemes kultúra szerves részét képező, kitörölhetetlen alkotókról, jelenségekről van szó. Ez a dilemma különösen szembeötlő olyan nem marginalizálható dolgok esetében, amelyek egész gondolkodási áramlatokat

határoznak meg. Eklatáns példa erre a 20. századi nyugati filozófia egyik legmeghatározóbb alakjának, Martin Heideggernek (1889–1976) az esete, akinek szellemisége olyan, teljesen eltérő politikai felfogású szerzőkre hatott, mint például Hannah Arendt, Emmanuel Lévinas, Karl Jaspers, Paul Tillich, Henry Corbin. Heidegger esetében nem korának felfogásmódjával való azonosulása – vagy az ezzel történő szembe nem szállás számonkérése – volt az első kifogásolható tényező, hanem konkrét politikai állásfoglalása. A filozófiatörténet egyik „botrányaként" kezelt tény, hogy 1933. április 21-én elfogadta a felkérést a Freiburgi Egyetem rektori pozíciójára. Rektori beszédében a tudomány alapjaihoz, a gondolkodás görög gyökereihez és az elhivatottság egzisztenciális megalapozottságához, mint az *„önmagunknak törvényt adáshoz"* való visszatérésre szólít fel. A tanévkezdés alkalmából tartott beszédében pedig a *„vezető ember" (führerischer Mensch)* őstulajdonának megőrzéséről nyilatkozik. Azonban mivel egy évvel később, 1934. április 27-én lemondott rektori pozíciójáról és utólag kritikus hangnemet is megütött a nemzetiszocialista rendszerrel szemben, az utókor ezt még elnézte volna neki, mint egy lelkes, azonban a gyakorlati élet területén nem éppen jeleskedő tudós elmekilengését. De személyes naplójegyzeteinek, a *Fekete Füzetek*nek *(Schwarze Hefte)* 2014-es megjelenésével teljesen új helyzet alakult ki. A kiadást hatalmas várakozás előzte meg, a Heidegger-apologéták ettől vártak igazolást saját álláspontjuk alátámasztására, miszerint ebből egyértelműen kiderül majd a filozófus teljes elhatárolódása a nemzetiszocializmustól. Ugyanis a Heidegger iránti frontális támadás már korábban megtörtént, például a chilei Victor Farias, egykori Heidegger-tanítvány, 1987-ben jelentette meg *Heidegger y el Nazismo* (Heidegger és a nácizmus) című könyvét, melyben az egész heideggeri filozófiát inherensen nácinak tartja.

Martin Heidegger (1889–1976)

A *Fekete Füzetek* gondolati napló, melyet Heidegger 1931-től 1969-ig vezetett, s az összkiadás *(Gesamtausgabe)* 94–102. köteteiként látott napvilágot, 2014-től 2021-ig, a Vittorio Klostermann Verlag gondozásában. A kötetek tartalma nem koherens, irodalmi igényű naplóbejegyzések, hanem egyfajta filozófiai reflexiók, aforizmák, melyek a kor történésein keresztül bölcseleti-világnézeti problémákra reflektálnak. Azonban Heideggernek a feljegyzések elé írt strófáiból kitűnik, hogy ezeket publikálásra szánta: *„A Fekete Füzetek feljegyzései / alapjában véve / az egyszerű megnevezés kísérletei / és nem kijelentések vagy jegyzetek / egy tervezett rendszerhez."* A szó szoros értelmében rendszer nem bontakozik ki a kötetekből, azonban egy a Létre irányuló, kezdeti-lényegi gondolkodás *(Besinnung)* lehetősége nagyon is. Heidegger a végrendeletében meghagyta, hogy ezek csak

A Fekete Füzetek egyik oldalpárja

halála után jelenhetnek meg – tekinthető ez egy nagyon fortélyos filozófiai testamentumnak is, hiszen tudhatta jól, hogy ha elszakíthatatlan szálként szövődik az európai gondolkodás szövetébe (sőt a keletiébe is, hiszen hatalmas Heidegger-recepció van például Japánban és az iszlám világban), utána ezekkel a gondolatokkal is kezdeni kell valamit. S valóban, az immanens-kombattáns megközelítések Heidegger egész filozófiáját érintik, és egyesek kimondott-kimondatlan célja Heidegger száműzése lett a filozófia területéről. Emmanuel Faye például egyenesen azt feltételezte, hogy Hitler beszédeinek egy részét maga Heidegger írta.

De mi is volt a leginkább kifogásolható gondolat a *Fekete Füzetek*ben? Természetesen az antiszemitizmus kérdése. Heidegger ugyan többször hangot adott a nemzetiszocializmus biologizmusra redukált rasszelméletével és a „faji tenyésztéssel" szembeni elutasításának, azonban egyfajta „szellemi rassz" értelmében hangsúlyozta a vérvonal és a rögzítettség *(Bodenständigkeit)* jelentőségét, de csak amennyiben egy alapvető hangoltságban *(Stimmung)* gyökerezik. Ilyen értelemben vizsgálta a zsidóság szerepét is, a kor narratívája szerint a *„sémi"* és az *„árja"* szellem közötti különbséget, hiszen szerinte minden népet – így a zsidóságot is – egy sajátos reláció fűz

a Léthez, mely gondolkodásmódjában, kultúrateremtő és történelmi szerepében nyilvánul meg. A zsidóság esetében kiemeli a modernitáshoz, a gyökértelen kalkulációhoz való sikeres adaptációt, és a létrontó felforgatáshoz való vonzódást, de itt szó sincs – mint az az itt ismertetendő kötet szemelvényeiből is kiderül – vulgáris antiszemitizmusról, sokkal inkább a puszta animalitásból értelmezett humanitáson túlnyúló metafizikai-metapolitikai elemzésről. Heidegger léttörténeti értelmezésében a *Judenfrage* elválaszthatatlan a *Seinsfrage*tól, de ebbe ugyanúgy beletartozik a *Germanenfrage* is, hiszen a németség történelmi küldetésének tartja a görög gondolkodás gyökereihez való visszanyúlás, readaptáció jegyében történő *„új kezdet" (der andere Anfang)* megteremtését.

A magyarul megjelent kis kötet csak egy válogatást nyújt a több ezer oldalra rúgó *Fekete Füzetek*ből, mégis igen unikális kiadványról van szó, már csak azért is, mert nem valószínű, hogy a hazai kutatás perspektívát látna a teljes kiadásban. Bár szemelvényekről van szó, ez bizonyos szempontból a könyv erősségének is tekinthető, hiszen nem tartalmazza azokat a részeket, amelyek kifejezetten a szakfilozófusok és a Heidegger-filológusok figyelmére tarthatnának igényt. Így is alapos betekintést nyerhetünk a *Fekete Füzetek* gondolati világába, atmoszférájába. Kibontakozik egy koherens gondolati struktúra, mely nem nevezhető ugyan rendszernek, de ennél lényegesen inspiratívabb perspektívákat nyújthat a figyelmes és elgondolkozni vágyó olvasónak. Heidegger művei ugyanis elsősorban ezen az úton vezetnek végig, a közönséges gondolkodást – de még a kimódolt filozófiai zsargont is – hátrahagyva. A kötet válogatási alapja természetesen szubjektív, de alaptematikái a létkérdés, a gondolkodás, a mai korban még élesebben előtérbe kerülő krizeológia és modernitáskritika. Benne foglaltatnak az ominózus, kifogásolt részek is, így kitűnhet, hogy némi mesterkélt, a mai elvárásoknak megfelelni akaró szörnyülködést félretéve nincs bennük semmi igazán elrettentő. Ugyancsak erőssége a kötetnek a bevezető tanulmány („Kali Yuga, Weltnacht, Seinsdämmerung. Heidegger léttörténeti gondolkodása és a modernitás poetiko-politikai meghaladása"), mely egészen egyedi módon a metafizikai tradicionalitás (főként Julius Evola és René Guénon nevével fémjelzett irányvonala) horizontjába helyezi Heidegger gondolkodását és további gondolkodásra ösztönző analógiákat hoz, érintve Alexander Dugin a heideggeri *Dasein*ra alapozott filozófiai antropológiáját és politikai nézeteit; továbbá meglehetősen érdekes az „Utószó" is, mely kifejezetten Heidegger spirituális értelmezési lehetőségeire hívja fel a figyelmet (például a kabbala, a gnózis, az *advaita védánta* vonatkozásában), túlmutatva a közismertebb keleti, főként zen buddhista párhuzamokon (mely egyébként a magyar kutatás keretein úgyszintén kívül esik). Heidegger magyarul megjelent kötetei közül jó pár igen nehezen vagy egyáltalán nem szerezhető már be (például *Az alap tétele, Mit hívunk gondolkodásnak?, Bevezetés a metafizikába*), s nagyon valószínű, hogy ez a limitált példányszámban megjelenő, könyvárusi forgalomba nem kerülő kis kötet is hamarosan ezek sorát fogja növelni. Kétségtelen, hogy Heideggert nem könnyű sem fordítani, sem olvasni, s ő maga is igen szkeptikus volt szövegei lefordíthatóságának kérdésében, az előtanulmányban a legfontosabb terminológiák alapos kifejtése e tekintetben is segítségünkre van, s az ezeken történő gondolkodás már önmagában is szerves részét képezheti egy elmélyültebb, spirituális orientációjú szemlélésnek. (A kötet beszerezhető: varazslomacska@gmail.com)

Dömösi Vendel